

GRÆSMARKEN

Til Heste og Ponyer

Dyrkningsvejledning og tips

Jordbund. Græsser trives på alle jordtyper, men ikke alle arter er lige velegnede overalt. På de fleste –almindelige jorder er rajgræsserne de foretrukne, men også timothe, engsvingel og engrapgræs trives her. Under tørre forhold kan suppleres med hundegræs og rødsvingel, medens fugtige forhold især favoriserer timothe, engsvingel og alm. rapgræs. Hvidkløver egner sig især til afgræsning og trives på de fleste jordtyper.

Valg af arter og blanding. Ud over jordbundsforholdene skal valget af græsarter ske ud fra kendskab til markens benyttelse, markens varighed, ønsker om tidlighed, vandings-muligheder, kvælstofanvendelse (herunder husdyrgødning/gylle).

Disse ofte forskelligartede krav medfører, at der i de fleste græsmarker sås blandinger af flere arter eller i alt fald flere typer – sorter – af samme art. Disse blandinger kan sammensættes individuelt, eller der kan vælges en færdig græsmarksblanding. Se særskilt vejledning om valg af blanding.

I slætmarkerne lægges vægt på græsser med tidlig forårsvækst og opret vækstform. Der skal kunne høstes et stort 1. slæt, hvor vækstbetingelserne for græs normalt er gode. Foretrukne arter er derfor hybrid rajgræs, rajsvingel og tidlig diploid almindelig rajgræs – evt. suppleret med hundegræs og rødkløver. Diploid almindelig rajgræs foretrækkes, fordi denne er lettere at fortørre end tetraploid.

Til afgræsning lægges vægt på sen skridning og dannelsen af et godt, velmagende græstæppe med god plads til kløver. Her foretrækkes hvidkløver i kombination med middeltidlig eller sildig tetraploid almindelig rajgræs, der er mest velmagende, og diploid almindelig rajgræs, der kan sikre marken god holdbarhed. Hvidkløver giver høj foderoptagelse og mindsker behovet for kvælstofgødning. Til mere varige marker og hvor der er en tæt afgræsning tilsættes ofte arter som timothe, engsvingel, rødsvingel og engrapgræs.

Udlægsmetoder

I Danmark er det normalt, at græsmarker enten etableres som udlæg i korn, ærter eller vinterhvede. Alternativt kan udlæg ske i renbestand. Sikrest fremspiring sker i april-maj eller august-september, medens juni og juli ofte er vanskelige etableringsperioder.

Udlæg i vårsæd

Her skal vælges en stråstiv sort af byg eller ærter. Det er vigtigt, at lejesæd undgås – udsædmængden kan med fordel nedsættes til 1/2 - 2/3 af normal, ligesom gødskningen med kvælstof skal være moderat (ærter skal slet ikke have N). Dæksæden kan høstes som grønkorn, helsæd eller moden. Der kan også anvendes en blanding af ærter og byg.

Såning uden dæksæd om foråret er en god mulighed, hvis der er god jordfugtighed og såningen kan ske tidligt.

Udlæg i renbestand i sensommeren kræver såning inden 1. september af hensyn til god etablering af de langsomt voksende arter samt overvintring af evt. hvidkløver. Ved etablering af græsblandinger senere end 15. august bør anvendes en dæksæd af 30-50 kg vinterhvede, der høstes sammen med 1. slæt af græsset det følgende år.

Såning af udlæg skal ske omhyggeligt og snarest muligt efter dæksæden. Jorden skal være jævn og fast – evt. tromles mellem såning af dæksæd og udlæg. Udlægget sås med brug af efterharve eller anden let dækning. Sådybden må under ingen omstændigheder overskride 1 cm, når der anvendes blandinger med kløver eller andre småfrøede arter. Rajgræsser spirer tilfredsstillende fra 2-3 cm's dybde.

Udsædsmængden skal være så høj, at der opnås en plantebestand på 450-500 pr. m² – jævnt fordelt på arealet. Mange forhold omkring såningen – især klima og sådybde – påvirker plantebestanden – derfor anbefales normalt rigelig udsædsmængde, for frøblandingerne 24-26 kg/ha ved såning i dæksæd og 30-35 kg/ha ved etablering uden dæksæd.

Markens behandling i udlægsåret. I dæksæden bekæmpes om nødvendigt ukrudt – hvis der er kløver i græsmarksblandingen skal anvendes et skånsomt sprøjtemiddel. Høst af eventuel dæksæd skal ske tidligst muligt, og halmen fjernes straks.

Skadedyr

I udlægsåret kan **fritfluer** og **bladrandbiller** gøre skade på udlægget. Specielt bladrandbiller fra nærliggende ærte- eller kløvergræsmarker kan gøre stor skade på spæde kløverplanter. Det anbefales af følge marken nøje, ofte vil en bekæmpelse være nødvendig.

I etablerede marker: **Fritfluer** kan skade efter slæt eller afgræsning omkring 1. juni, sidst i juli og i begyndelsen af september. Mest udsatte er rajgræs med 1-3 blade. Der udsendes varslings- og bekæmpelsesplaner kan ske med et pyrethroid. Bladrandbiller kan fra nærliggende ærtemarker invadere kløvergræsmarken, især i august. De kan gøre stor skade på kløverplanterne, og bekæmpelse kan være nødvendig.

Andre skadedyr i græsmarken kan være stankelbenlarver, græshårmyglarver og løvsnudebillens larver, der i enkelte år kan forårsage stor skade.

Gødskning

Kvælstofanvendelsen skal afpasses efter den kvælstofnorm, som hvert år tildeles af Plantedirektoratet. Her tages hensyn til jordtype, mulighed for vanding, markens kløverindhold, udbytte osv. Din lokale planteavlserådsgiver er behjælpelig med rådgivning om ansøgninger, udarbejdning af gødningsplan mv.

Det anbefales at kvælstof tildeles fordelt over mindst 3 gange pr. år. Kvælstof kan i høj grad anvendes til regulering af græsproduktionen gennem sæsonen. Kvælstof kan også benyttes til at regulere kløverandelen (stor mængde N virker fremmende på græs, som igen hæmmer kløveren). Generelt tilføres afgræsningsmarker lige store mængder kvælstof ad gangen, medens slætmarker tilføres 35-45% af kvælstoffet til 1. slæt. Ingen N-tilførsel efter 1. september til marker, der skal overvintre.

Ud over kvælstof har græsmarken et stort behov for kalium, ligesom fosfor, svovl og magnesium er vigtige næringsstoffer. Mængden bestemmes ud fra kendskab til jordens indhold (jordprøver) - her henvises til den lokale planteavlserådsgiver.

Husdyrgødning anvendes i græsmarken bedst forud for etableringen. Gylle i vækstperioden kan komme på tale – men kun med højst 15-25 tons velomrørt gylle i det tidlige forår og **aldrig til afgræsningsmarker**.

Markens benyttelse

Der er tre principielt forskellige måder at benytte en græsmark på:

1) Slæt til vinterfoder, 2) Afgræsning samt naturligvis 3) kombinationer heraf.

Slæt. I foråret sker en stor tilvækst i græsset, ofte er der mere tilvækst i græsset end hestene kan nå at udnytte. Derfor kan der med fordel fremstilles et vinterfoder af overskudsproduktionen ved at konservere græsset som silowrap eller hø.

Silowrap. Det er nødvendigt at silowrap ballerne tilpasses hesteholdets størrelse, sådan at én balle kan nå at blive brugt indenfor ca. en uge (den tid som en balle kan tåle at stå åben uden at tage varme). At fremstille silowrap kræver derfor planlægning. Græsset skårlægges ca. 25/5-1/6 (ved begyndende skridning). Det sker bedst med en slåmaskine påmonteret crimper. Pas på der ikke kommer jord i græsset (fra musehuller eller muldvarpeskud). Det giver skimmeldannelser i ensilagen. Græsset skal helst ikke ligge på skår længere end 1-2 døgn. Herefter skal presning og indpakning ske straks efter hinanden (max. 1 time fra presning til indpakning). En balle skal stå ca. 6 uger før den kan åbnes.

Vær opmærksom på vildtet ved ensilering.. Hvis der kommer et dyr i ensilagen dannes giftige stoffer, som er livsfarlige for dyr. Montering af kæder eller lignende til at skræmme dyrene ved skårlægningen anbefales. En afsøgning af marken med hund kan også anbefales.

Silowrap er et let foder at håndtere. Ballerne kan stå ud på marken, men pas dog på at fugle ikke hakker hul i plasten (er værst de første par døgn efter indpakningen). Det anbefales at der foretages en analyse af fodret da kvaliteten kan variere meget. Dette bør også være et krav ved køb.

Fremstilling af hø. Hø af god kvalitet er et super foder til heste. Det kræver god planlægning og godt vejr at fremstille godt hø, og det er vejrudsigten som bestemmer hvornår der kan fremstilles hø. Der kræves mindst 5-7 dage med tørt vejr. Ofte kommer det gode vejr først ved Sankt Hans hvor græsset har sat frø og derfor har mindre genvækst end græs, som er skårlagt uden at været gået i frø. Ved indsætning på lager kan det anbefales at "pakke" høet ind, ved at sætte halm uden om. Halmen vil opsamle temperatursvingninger mellem tag/væg, herved nedsættes risiko for dannelse af skimmelsvampe.

Afgræsning. En optimal afgræsning kræver god markstyring og kan praktiseres efter forskellige principper f.eks. stribeafgræsning eller brug af skiftefolde. Ved sæson start er det vigtigt langsomt at tilvænne hesten til græsset. Om foråret har især rajgræs et højt indhold af sukker. Hvis man pludselig giver hestene lov til at gå flere timer på græsset, vil de kunne blive forfangne. Start derfor altid med ca. ½ time i de første dage, herefter øges tiden på græs gradvist.

Begynd afgræsningen når græsset er 12-15 cm. højt. Husk at græsset kun bør afgræsses til ca. 4-6 cm højde. Fjern evt. vraggræs (afpudsning eller afgræsning med kvæg eller får) og giv herefter marken 4-5 ugers hvile før en ny afgræsning påbegyndes (græsset skal igen være 12-15 cm. højt). Herved sikres den bedste genvækst og det højeste udnyttelse af græsset. Det er vigtigt at undgå at marken trædes op når det bliver fugtigt. Stop derfor afgræsning af de blivende marker ca. 15 oktober. Benyt herefter vinterfolde for at sikre en optimal mark til næste forår.

Overvintring. I marker, der skal benyttes følgende år, bør plantehøjden før vinter være 6-10 cm for at sikre mindst mulig risiko for udvintring og sneskimmel. Kvælstofgødsning efter 1. september bevirker, at rajgræs fortsætter væksten, og vinterfastheden nedsættes. Slæt i efteråret skal afsluttes senest midt i oktober. Eventuel senere kraftig græsvækst reguleres ved afpudsning i november med stubhøjde på 8-10 cm.

Om foråret starter græsplanterne tidligt med dannelse af nye, hvide rødder og grønne skud. Der bør efter vinter være 15-20 planter pr. meter sårække i slætmarker og 30-40 planter pr. meter i afgræsningsmarker. I marker, der starter langsomt med manglende planter, bør eftersåning eller omlægning overvejes – en tidlig beslutning herom er vigtig for etablering af det om- eller eftersåede græs.

Eftersåning. Græsmarken skal plejes for at opnå det bedste resultat. Når marken benyttes kan det ikke undgås at planter skades og forsvinder. Udbyttepotentialet reduceres med 10-25 % pr år marken er gammel, dog stabiliseres udbyttet ved ca. 50% af det mulige efter 4-5 år. Ved at foretage omlægning eller oversåning kan et højt udbytte i græsmarken fastholdes.

Det er rajgræs som først forsvinder fra marken og derfor oftest bør benyttes til oversåning. Det anbefales at foretage en oversåning hvert 2. år med 10-15 kg pr ha. Benyt sildig almindelig rajgræs f.eks. ELITE-blanding 33. Eftersåning kan ske om foråret når jorden er fugtig og begynder at tage varme eller sidst i juli/begyndelsen af august. Almindelig såmaskine, strigle med såkasse, såmaskine med skiveskær eller en gødnings- eller universal-spreder kan anvendes. Frøet skal i kontakt med jorden før det kan begynde at spire. Det kan skabes ved at foretage let harvning eller tromling efter at frøet er sået.

Omlægning. For at begrænse problemer med orm bør der til tider ske en omlægning af græsmarken. Dette er mere aktuelt i en "åben" hestebestand hvor der af og til kommer heste udefra. I en lukket bestand med lav status af indvoldsorm kan oversåning benyttes over flere år inden en omlægning bliver aktuel.